

บทที่ 3

ประเภทของการวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงการวิจัยประเภทต่าง ๆ ทางจิตวิทยา ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๔ ประเภท และจะกล่าวถึงใน ๔ ลักษณะคือ

๑. ความหมายของการวิจัยประเภทนั้น ๆ
๒. ขั้นตอนในการวิจัย
๓. สาเหตุที่ใช้การวิจัยประเภทนั้น ๆ
๔. ข้อดีและข้อเสียของการวิจัยแต่ละประเภท

จากบทที่ ๒ จะเห็นได้ว่าขอบเขตการวิจัยทางจิตวิทยานั้นกว้างขวางมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของนักจิตวิทยาด้วย เช่น นักจิตวิเคราะห์ อาจสนใจศึกษาอิทธิพลของกรก nucleic ที่มีต่อการเรียนรู้ และไม่สนใจคอนิสัยในการซื้อสินค้าของแม่บ้านเลย ซึ่งตรงกันข้ามกับนักจิตวิทยาการทดลอง แม้ว่านักจิตวิทยาทั้งสองจะสนใจศึกษามนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ด้วยวิธีการทดลองก็ตาม แต่จะศึกษาเฉพาะในสาขาที่ตนสนใจเท่านั้น

นอกจากสิ่งนี้นักจิตวิทยาสนใจศึกษาจะแตกต่างกันแล้ว วิธีการในการศึกษาก็แตกต่างกันด้วย เช่น มาสเตอร์ส และจอห์นสัน (Masters and Johnson) สนใจศึกษาพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ในการศึกษาเรื่องทัศนคติที่มีต่อความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน ส่วนจอห์น วัตสัน (John Watson) ศึกษาพัฒนาการและการแสดงออกของอารมณ์ แต่ไม่ใช้แบบสอบถามในการศึกษา เช่น การศึกษาหนูน้อยอัลเบิร์ต (Albert) โดยการปล่อยเสียงกึ่ง ๆ ออกมาให้อัลเบิร์ตได้ยิน แล้วสังเกตพฤติกรรมของเด็ก จะเห็นได้ว่าขอบเขตและเนื้อหาที่นักจิตวิทยาศึกษานี้จะเป็นตัวจำกัดและกำหนดประเภทของการวิจัยด้วย เช่น วัตสันจะไม่ประสบความสำเร็จเลยถ้าใช้แบบสอบถามในการวิจัย ในขณะที่จอห์นสันและมาสเตอร์ส และจอห์นสัน ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าจะถูกต่อต้านด้วยถ้าเขาใช้การทดลองเข้าศึกษาพฤติกรรมทางเพศของสังคม

มักมีการเข้าใจผิดกันเสมอว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นต้องหมายถึงการวิจัยที่มีการควบคุมตัวแปร เพื่อจะได้อิทธิพลที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ ความจริงการทดลองนี้เป็น

เพียงวิธีหนึ่งในวิธีการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น การวิจัยบางประเภทไม่จำเป็นต้องใช้การทดลอง แต่ก็นับว่าเป็นการศึกษาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เช่นกัน

การวิจัยทางจิตวิทยานั้นเกิดขึ้นเพื่อตอบปัญหาบางอย่าง ซึ่งมักจะได้นักคำถามที่ว่า ภายใต้สภาพการณ์ใดที่เหตุการณ์หนึ่ง ๆ จะเกิดขึ้น และเหตุการณ์ใด (ตัวแปรอิสระ) ที่รับผิดชอบต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น (ตัวแปรตาม) กล่าวคือการวิจัยทางจิตวิทยานั้นเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม หรือเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล โดยมีการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ และวัดผลที่เปลี่ยนแปลงไปในตัวแปรตาม ซึ่งเป็นการทดลอง และยังมีการศึกษาค้นคว้า (Ex post facto) ซึ่งไม่ต้องการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระด้วย นอกจากนี้จะแบ่งประเภทของการวิจัยออกตามลักษณะการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระแล้ว ยังอาจแบ่งออกเป็นการศึกษาในธรรมชาติ หรือการศึกษาในห้องปฏิบัติการด้วย กล่าวโดยสรุป ประเภทของการวิจัยแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท ดังแสดงไว้ในแผนดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

มีการจัดกระทำ

ไม่มีการจัดกระทำ

สภาพการณ์ ทดลอง ธรรมชาติ	มีการจัดกระทำ	ไม่มีการจัดกระทำ
	ควบคุมการทดลอง การทดลองในห้องปฏิบัติการ (Controlled laboratory experiment)	การศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ (Ex post facto laboratory study)
ธรรมชาติ	การทดลองภาคสนาม (Controlled field experiment)	การศึกษาค้นคว้าภาคสนาม (Ex post facto field study)

จะโลกอ่าวถึงการศึกษาแต่ละประเภทโดยละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การทดลองในห้องปฏิบัติการ (Controlled laboratory experiment)

หมายถึง การศึกษาวิจัยด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยมีการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระอย่างมีระบบ

ลำดับขั้นในการทดลองในห้องปฏิบัติการ

มี ๖ ลำดับ ดังนี้

- ๑.๑ ตั้งสมมติฐาน
- ๑.๒ เลือกตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่เหมาะสม
- ๑.๓ ควบคุมตัวแปรหุคิยภูมิ
- ๑.๔ จัดกระทำกับตัวแปรอิสระ และวัดตัวแปรตาม
- ๑.๕ วิเคราะห์ความแตกต่างหรือแปรปรวนของตัวแปรตาม
- ๑.๖ ทำนายผลที่ได้จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตั้งสมมติฐาน

สมมติฐานที่ตั้งจะต้องมีลักษณะต่อไปนี้คือ ต้องเป็นข้อความที่อาจจะถูกหรือผิดก็ได้ จะต้องทดสอบได้ เป็นคำนิยามเชิงปฏิบัติ และเป็นข้อความที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เช่น ข้อความที่ว่า

"ฉันอยู่บนดวงจันทร์หรือไม่อยู่บนดวงจันทร์"

"ฉันอยู่บนดวงจันทร์ และไม่อยู่บนดวงจันทร์"

จะเห็นว่า ประโยคทั้งสองเป็นสมมติฐานไม่ได้ เพราะประโยคแรกเป็นจริงอย่างที่สุดจนไม่สามารถจะทดสอบได้ ส่วนประโยคหลังนั้นเป็นความไม่จริงอย่างที่สุด เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นจึงทดสอบไม่ได้ ประโยคที่จะทดสอบได้และเป็นสมมติฐานได้คือ "ฉันอยู่บนดวงจันทร์" เพราะจะต้องทดสอบให้เห็นจริงว่า ฉันอยู่บนดวงจันทร์หรือไม่

อาจสรุปได้ว่า สมมติฐานคือ ข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป และสามารถทดสอบได้

การเลือกตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

เมื่อตั้งสมมติฐานแล้ว ผู้ทดลองจะต้องกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่สามารถจัดการกระทำและวัดได้ ตัวแปรอิสระที่เลือกนี้คือตัวแปรที่ผู้ทดลองสามารถจัดการกระทำหรือควบคุมได้ เช่น ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของทารกเมื่อมีคนแปลกหน้าอยู่ด้วย ตัวแปรอิสระในที่นี้คือ การมีคนแปลกหน้าอยู่ใกล้ ๆ ทารกซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนตัวแปรตามนั้นคือตัวแปรที่กลุ่มตัวอย่างกระทำขึ้นเอง ผู้ทดลองไม่สามารถจะควบคุมได้ และเป็นสิ่งที่ผู้ทดลองกำลังสนใจศึกษา จากตัวอย่างข้างต้นตัวแปรตามได้แก่ พฤติกรรมของทารก ซึ่งผู้ทดลองไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดไว้ว่าจะจะเป็นไปในลักษณะหรือทิศทางใด

การควบคุมตัวแปรหุคิยภูมิ

มักจะมีตัวแปรมากกว่า ๑ ตัวเสมอที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ดังนั้นในการทดลองผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อตัวแปรตามด้วย เช่น นักทดลองคนหนึ่งต้องการจะรู้ว่าเหยื่ออย่างไรจึงจะเหมาะแก่การตกปลาสวย โดยเลือกเหยื่อเป็นตัวแปรอิสระ และจำนวนปลาที่จับได้ใน ๔ ชั่วโมงเป็นตัวแปรตาม ในการตกปลาครั้งแรกเขาไปตกที่แหล่งน้ำแห่งที่ ๑ โดยใช้เวลาเป็นเหยื่อ ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐-๑๒.๐๐ น. เป็นเวลา ๔ ชั่วโมง ปรากฏว่าตกปลาสวยได้ ๑ ตัว วันต่อมาเขาไปตกปลายังแหล่งน้ำแห่งที่ ๒ จากเวลา ๑๔.๐๐-๑๘.๐๐ น. โดยใช้เวลาเป็นเหยื่อ คราวนี้เขาตกปลาสวยได้ ๖ ตัว เขาจะสรุปได้หรือไม่ว่า ใส้เคื่อนเป็นเหยื่อในการตกปลาสวยที่สุด ถ้าพิจารณาถี่ถี่ จะเห็นว่าเขาไม่อาจสรุปเช่นนั้นได้ เพราะมีตัวแปรอีกมากที่มีผลต่อจำนวนปลาที่ตกได้ เช่น

๑. อาจมีปลาสวยในแหล่งน้ำแห่งที่สองมากกว่าแหล่งน้ำแห่งแรก
๒. อากาศในวันที่ไปตกปลาทั้ง ๒ วันอาจไม่เหมือนกัน (อากาศมีอิทธิพลต่อการกินอาหารของปลา)
๓. เวลาที่ออกทำการตกปลาอาจมีอิทธิพลต่อจำนวนปลาที่ตกได้

ในสภาพการณ์ทดลองที่เป็นอุดมคตินั้น ความแตกต่างระหว่างตัวแปรตามของกลุ่มที่ได้รับตัวแปรอิสระ และกลุ่มที่ไม่ได้รับตัวแปรอิสระ ควรจะเนื่องมาจากตัวแปรอิสระ ดังนั้นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองจะต้องมีสภาพเหมือนกันทุกอย่าง เว้นแต่กลุ่มหนึ่งได้รับตัวแปรอิสระเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงย่อมเป็นไปได้ ไม่มีกลุ่มอะไร ๒ กลุ่มที่จะเหมือนกันหมดทุกอย่าง กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองอาจแตกต่างกันในเรื่องอายุของกลุ่มตัวอย่างหรืออุณหภูมิและแสงที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองได้รับ เป็นต้น ตัวแปรที่ติดตามในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อตัวแปรตามของทั้ง ๒ กลุ่มด้วย ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องควบคุมให้มีความแตกต่างของตัวแปรอื่น ๆ ให้น้อยที่สุด

ตัวแปรอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตามนี้เรียกว่า ตัวแปรทุติยภูมิ หรือตัวแปรแทรกซ้อน (Secondary variation)

การจักรกระทำกับตัวแปรอิสระ

ในการศึกษาแบบทดลองนี้ ผู้วิจัยจะต้องจักรกระทำกับตัวแปรอิสระเฉพาะในกลุ่มทดลองเท่านั้น การทดลองที่มีการจักรกระทำกับตัวแปรอิสระมีความแตกต่างกับการทดลองที่ไม่มีการจักรกระทำกับตัวแปรอิสระ ดังนี้

๑. ถ้าไม่สามารถจะจักรกระทำ หรือให้ตัวแปรอิสระเพื่อคุณลักษณะที่มีต่อตัวแปรตามได้แล้ว ความแตกต่างในตัวแปรตามของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง อาจเป็นผลของตัวแปรทุติยภูมิได้

๒. เมื่อสามารถจักรกระทำกับตัวแปรอิสระได้แล้ว ย่อมสามารถใช้เทคนิคและสถิติที่มีประสิทธิภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ถ้าไม่มีการจักรกระทำกับตัวแปรอิสระ

การวิเคราะห์ตัวแปรตาม

ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญของการทดลอง

ในระหว่างผู้วิจัย มักมีความเข้าใจผิด ๆ ว่า ถ้าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ยากเท่าไร การทดลองนั้นยิ่งได้รับการควบคุมมากเพียงนั้น ในความจริงแล้ว กลับเป็นสิ่ง

ตรงกันข้าม ถ้าผู้ทดลองหรือผู้วิจัยสามารถควบคุมตัวแปรทุกขงมิได้โดยตรง ก็จะสามารถใช้สถิติง่าย ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติยาก ๆ นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการที่จะควบคุมตัวแปรทุกขงมิได้เอง วิธีการที่ถูกต้องในการทดลอง คือต้องพยายามควบคุมตัวแปรทุกขงมิให้ได้ และไม่จำเป็นต้องใช้สถิติที่ซับซ้อนมาวิเคราะห์ข้อมูลแต่อย่างใด

การสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

เป็นส่วนสำคัญที่สุดของการทดลอง การสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการทดลองที่มีการจัดกระทำหรือควบคุมตัวแปรอิสระนี้จะสรุปความสัมพันธ์ออกมาในลักษณะของเหตุและผล เช่น สภาพการณ์ ก. เป็นสาเหตุของพฤติกรรม ข. ตัวอย่าง การปรากฏตัวของคนแปลกหน้าเป็นสาเหตุให้ทารกร้องไห้ เป็นต้น

ตัวอย่างการทดลองในห้องปฏิบัติการ

โลวีธ โทธิแก้ว (2517) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของวิวิธลักษณะของสิ่งแวดล้อมต่อการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาอิทธิพลของวิวิธลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเรียนรู้ของหนู เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งแวดล้อมชนิดเอกลักษณ์ ทำการศึกษาโดยให้หนูวิ่งผ่านสิ่งแวดล้อมลักษณะต่าง ๆ คือ สีขาวล้วน สีดำล้วน และสีขาว - ดำ ไปสู่ชวคน้ำ พบว่าการเรียนรู้ของหนูไม่แตกต่างกัน ในการทดลองครั้งนี้อาจแบ่งลำดับชั้นการทดลองได้ดังนี้

- สมมติฐาน : สิ่งแวดล้อมชนิดวิวิธลักษณะทำให้หนูเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าสิ่งแวดล้อมชนิดเอกลักษณ์
- ตัวแปรอิสระ : สิ่งแวดล้อมชนิดวิวิธลักษณะและเอกลักษณ์
- ตัวแปรตาม : การเรียนรู้ของหนู

- การควบคุมตัวแปรสุทธิตาม : ใช้หนูพันธุ์เดียวกัน และหนูแต่ละตัว จะถูกกอน้ำเป็นเวลา 24 ชั่วโมง ก่อนการทดลองแต่ละครั้ง
- การจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ : แบ่งหนูออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก ถูกกำหนดให้วิ่ง ไปสู่ที่ตั้งชวคน้ำโดย ผ่านสิ่งแวดลอมสีขาวล้วน กลุ่มที่สอง วิ่งผ่านสิ่งแวดลอมสีน้ำตาลล้วน กลุ่มที่ สาม วิ่งผ่านสิ่งแวดลอมทั้งสีขาวและ สีดำ
- การวัดตัวแปรตาม : วัดระยะเวลาที่หนูแต่ละกลุ่มใช้ในการ วิ่งจากจุดที่ปล่อยไปสู่ที่ตั้งชวคน้ำ
- การวิเคราะห์ตัวแปรตาม : ใช้ t-test และวิเคราะห์ความ แปรปรวน (Analysis of Variance)
- การสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร : จากการที่พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการ เรียนรู้ ของหนูทั้งสามกลุ่ม แสดงว่าสิ่งแวดลอม ชนิดวิวิธลักษณะมีอิทธิพลต่อการ เรียนรู้ ของหนูไม่ต่างจากสิ่งแวดลอมชนิด เอกลักษณะ

สาเหตุที่มีการทดลองในห้องปฏิบัติการ

มักจะมีคำถามว่า ทำไมนักจิตวิทยาจึงทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ และคำตอบที่มักจะได้รับอยู่เสมอคือ เพื่อทดสอบทฤษฎี ซึ่งความจริงยังมีอีกหลายสาเหตุ

ที่นักจิตวิทยาทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ คิงซีคแมน (Sidman, 1960) กล่าวไว้ ดังนี้

1. เพื่อประเมินหรือทดสอบทฤษฎี

การทดลองเพื่อทดสอบหรือประเมินความสามารถของทฤษฎีในการอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญทางวิทยาศาสตร์ เพราะหน้าที่พื้นฐานของวิทยาศาสตร์ คือการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตัวอย่างการทดลองเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น พ่อแม่สนใจศึกษาพฤติกรรมมารดา บัณฑิตสาวะรกที่นอนของเด็ก โดยตั้งสมมติฐานว่าเป็นเพราะเด็กคืบหน้ามาก่อนนอน ถ้าทดลองไม่ให้เกิดคืบหน้าก่อนนอน และพบว่าเด็กไม่บัสดาวะรกที่นอน สมมติฐานที่ตั้งก็ได้รับการสนับสนุน และพ่อแม่สามารถพอใจเชื่อว่า การคืบหน้าก่อนนอนเป็นสาเหตุของการบัสดาวะรกที่นอน

2. เพื่อสนองความอยากรู้

การทดลองนั้นกระทำขึ้นเพื่อสนองความอยากรู้ของผู้วิจัย บางครั้งผู้วิจัยอาจไม่สนใจที่จะทดสอบทฤษฎี แต่ต้องการรู้คำตอบของปัญหานั้น ๆ เช่น ต้องการรู้ว่า LSD มีผลอย่างไรต่อความจำ หรือสุนัขมีความสามารถพิเศษในการรับรู้หรือไม่ เป็นต้น

โดยปกติผู้ศึกษาวิจัยทางจิตวิทยามี 2 ประเภท คือ ประเภทแรก จะตั้งทฤษฎีขึ้นแล้วพยายามศึกษาให้กว้างขวางและลึกซึ้งในขอบเขตนั้น ๆ เช่น เอบบิงเฮาส์ (Ebbinghaus) ได้ตั้งทฤษฎีความจำขึ้นและทดลองเฉพาะในขอบเขตนี้ นักวิจัยอีกประเภทหนึ่ง จะไม่ผูกพันกับทฤษฎีใดเป็นพิเศษ แต่สนใจที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยไม่จำกัดขอบเขตที่ศึกษา ผลผลิตที่นักวิจัยกลุ่มนี้ได้ก็คือ ทฤษฎี เช่น สกินเนอร์ (Skinner)

3. เพื่อสาธิตวิธีการหรือเทคนิคใหม่ ๆ

วิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ ทางจิตวิทยา เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาจิตวิทยาให้เป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถศึกษาได้ง่ายในห้องปฏิบัติการ เช่น การสร้าง skinner box ชั้นศึกษาในห้องปฏิบัติการ ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดการตอบสนองได้มากกว่าหนึ่งอย่างในขณะเดียวกัน ซึ่งแต่เดิมเมื่อศึกษาทดลองด้วยเขาวงกต (maze) ไม่อาจจะทำเช่นนี้ได้

4. เพื่อสาธิตปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ทางพฤติกรรม

การทดลองนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่นักวิจัยใช้เพื่อสาธิตปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ทางพฤติกรรม เช่น ในปี 1937 เมื่อเกอร์เคน (Girden) และคัลเลอร์ (Culler) ต้องการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับสภาวะการงาน (State-dependent learning) นั้น ทั้งสองได้สาธิตโดยทำการทดลองให้สุนัขตอบสนองในขณะที่ได้รับยา พบว่าการตอบสนองนี้จะเกิดขึ้นอีกเมื่อสุนัขอยู่ในสภาวะที่ได้รับยาอีกเท่านั้น

ผลดีและข้อเสียของการทดลองในห้องปฏิบัติการ

ผลดีของการทดลองในห้องปฏิบัติการ คือ

1. ผู้ทดลองสามารถควบคุมหรือจัดการกระทำกับตัวแปรอิสระได้
2. ผู้ทดลองสามารถควบคุมตัวแปรหุคิยภูมิที่อาจมีผลต่อตัวแปรตามได้ โดยการกำจัดตัวแปรหุคิยภูมิเหล่านั้นออกจากการทดลอง หรือโดยการสุ่มกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง เพื่อให้ไม่มีความแตกต่างกัน
3. ผู้ทดลองสามารถจับบันทึกตัวแปรตามได้อย่างถูกต้อง เพราะสามารถใช้เครื่องมือที่เที่ยงตรงเพื่อวัดพฤติกรรมที่ต้องการได้

ผลเสียของการทดลองในห้องปฏิบัติการ คือ

1. ไม่สามารถศึกษาพฤติกรรมบางอย่างในห้องปฏิบัติการได้ เช่น การจลาจล
2. พฤติกรรมบางอย่างไม่สามารถชักกระทำขึ้นในห้องปฏิบัติการได้ เนื่องจากไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ผู้วิจัยไม่สามารถซื้ออาหารมาเลี้ยงดูในสภาพทางภูมิ เพื่อข้อมูลที่เกิดขึ้นได้
3. การทดลองในห้องปฏิบัติการอาจทำไม่ได้ ถ้ามีเวลาจำกัด เช่น ถ้าต้องการศึกษาพันธุกรรมของมนุษย์เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน
4. ค่าใช้จ่ายสำหรับการทดลองในห้องปฏิบัติการสูงมาก เพราะต้องใช้เครื่องมือที่

2. การทดลองภาคสนาม (Field experiment)

การทดลองภาคสนาม เป็นการศึกษาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติ โดยมีการชักกระทำหรือควบคุมตัวแปรอิสระ เช่น เกี่ยวกับการทดลองในห้องปฏิบัติการ เช่น ได้มีการทดลองเพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการยุติข้อวิวาทระหว่างสามี - ภรรยา ของตำรวจกรุงนิวยอร์ก โดยจัดการอบรมทางจิตวิทยาขึ้นแก่ตำรวจกลุ่มหนึ่งซึ่งทำหน้าที่ระงับข้อวิวาทของสามี-ภรรยา โดยเฉพาะ นอกจากนั้นตำรวจกลุ่มนี้จะได้พบปะปรึกษากับนักจิตวิทยาทุกอาทิตย์ด้วย หลังจากปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลา 22 เดือน พบว่าตำรวจกลุ่มนี้สามารถเข้าระงับเหตุการณได้เป็นจำนวนมากโดยไม่ถูกทำร้ายดังเช่นในอดีต และพบว่าอัตราการวิวาทลดลง

ในการทดลองครั้งนี้ตัวแปรอิสระคือ การอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทางด้านจิตวิทยา ตัวแปรตามคือทัศนคติที่มีต่อการห้ามทัพของตำรวจ การบาดเจ็บ

ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและจำนวนครั้งของการวิวาท การทดลองภาคสนามนั้นยากแก่การควบคุมตัวแปรทุกขัญมิ อาจกล่าวได้ว่าการที่ตำรวจมีประสิทธิภาพมากขึ้นในกรณีนี้ อาจไม่ได้เนื่องมาจากการฝึกฝนอบรมทางจิตวิทยา แต่อาจเนื่องจากการที่เขารู้ตัวว่ากำลังอยู่ในระหว่างการทดลอง จึงพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้ดี

ลำดับชั้นในการทดลองภาคสนาม

การทดลองภาคสนามมีลำดับชั้นในการศึกษา เช่น เกี่ยวกับการทดลองในห้องปฏิบัติการ คือ

1. ตั้งสมมติฐาน
2. เลือกตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม
3. ควบคุมตัวแปรทุกขัญมิ
4. จัดกระทำกับตัวแปรอิสระและวัดตัวแปรตาม
5. วิเคราะห์ตัวแปรตาม
6. สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ความแตกต่างระหว่างการทดลองในห้องปฏิบัติการและการทดลองภาคสนามคือความสามารถในการควบคุมตัวแปรอิสระและตัวแปรทุกขัญมิ ซึ่งการทดลองภาคสนามมีประสิทธิภาพน้อยกว่า และมักจะประสบความลำบากในการควบคุมหรือกำจัดตัวแปรทุกขัญมิ รวมทั้งการวัดตัวแปรตามด้วย

ตัวอย่างการทดลองภาคสนาม

ซูวิไล เรียงวันสุข (1979) ศึกษาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักศึกษาอเมริกันที่มีต่อประเทศต่าง ๆ โดยให้นักศึกษาจำนวนหนึ่งประเมินความชอบและความกึกเห็นของคนที่มีต่อความเข้มแข็งของประเทศต่าง ๆ จากนั้นแบ่งประเทศต่าง ๆ

จากผลการประเมินนี้เป็น 4 กลุ่ม คือ ประเทศที่ ชอบ - เข้มแข็ง, ชอบ - อ่อนแอ, ไม่ชอบ - เข้มแข็ง, และไม่ชอบ - อ่อนแอ การทดลองนี้แบ่งเป็น 2 สถานการณ์ สถานการณ์แรกจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะได้รับจดหมายขอบริจาค หนังสือและขอความคิดเห็นในการบริจาคหนังสือให้ประเทศต่าง ๆ ดังนี้

- กลุ่มแรก : เป็นจดหมายขอบริจาคให้ประเทศที่นักศึกษาชอบ และคิดว่า เข้มแข็ง
- กลุ่มที่สอง : เป็นจดหมายขอบริจาคให้ประเทศที่นักศึกษาชอบ แต่คิดว่า อ่อนแอ
- กลุ่มที่สาม : เป็นจดหมายขอบริจาคให้ประเทศที่นักศึกษาไม่ชอบ แต่คิดว่า เข้มแข็ง
- กลุ่มที่สี่ : เป็นจดหมายขอบริจาคให้ประเทศที่นักศึกษาไม่ชอบ และคิดว่า อ่อนแอ

สถานการณ์ที่สอง ศึกษาโดยนำจดหมายติดแสตมป์ จำหน่ายของชมรม นักศึกษาประเทศต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่มตั้งกล่าวข้างต้น รวมทั้งมีข้อความพิมพ์ไว้ที่ หน้าของว่าเป็นการบริจาคเงินเพื่อซื้อหนังสือให้ประเทศดังกล่าวด้วย ไปวางไว้ ความบริเวณต่าง ๆ รอบมหาวิทยาลัย ในที่ซึ่งคาดว่านักศึกษาจะเห็นได้ เช่น ทางเท้า ลานจอดรถ ข้างสนามกีฬา ฯลฯ เพื่อศึกษาความเอื้อเพื่อการเก็บจดหมาย ส่งกลับไปรษณีย์กลับไปยังที่อยู่ซึ่งจำไว้หน้าของ

ในการทดลองภาคสนามนี้ สามารถแบ่งชั้นการทดลองออกเป็นดังนี้

- สมมติฐาน : นักศึกษาอเมริกันจะแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อต่อประเทศ ที่ตนชอบ และคิดว่าอ่อนแอกว่าประเทศกลุ่มอื่น ๆ (ซึ่งได้แก่ประเทศที่ ชอบ - เข้มแข็ง, ไม่ชอบ - เข้มแข็ง, ไม่ชอบ - อ่อนแอ)

ตัวแปรอิสระ : ความชอบและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อความเข้มแข็ง
ของประเทศไทยต่าง ๆ

ตัวแปรตาม : การแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อต่อประเทศไทยต่าง ๆ

การจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ : ในสถานการณ์ที่ 1 กระทำโดยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะได้รับจากหมายขอ
บริจาคนั่งรถไฟไปประเทศต่าง ๆ คือ ประเทศที่
ชอบ - เข้มแข็ง, ชอบ - อ่อนแอ, ไม่ชอบ - เข้มแข็ง
และไม่ชอบ - อ่อนแอ

ในสถานการณ์ที่ 2 กระทำโดยนำจากหมายคิดแค้น
และจำหน้าของเรือรบร้อย รวมทั้งมีข้อความว่าบริจาคนั่ง
รถไฟไปประเทศต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่ม จึงกล่าวข้างต้น
ไปวางไว้ตามสถานีที่ต่าง ๆ รอบมหาวิทยาลัย

การวัดตัวแปรตาม : นับปริมาณจากหมายที่ส่งกลับมาให้ประเทศต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่ม

การวิเคราะห์ตัวแปรตาม : คิกร้อยละของจากหมายที่ส่งกลับมาให้แต่ละประเทศ
หาค่า โค-สแควร์ และวิเคราะห์ความแปรปรวน

การสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร : ในสถานการณ์ที่ 1 พบว่า ประเทศที่
นักศึกษารอบ และคิดว่าอ่อนแอ ได้รับความ
ช่วยเหลือมากที่สุด ส่วนประเทศที่นักศึกษา
ไม่ชอบและคิดว่าเข้มแข็ง ได้รับความช่วยเหลือ
น้อยที่สุด

ในสถานการณ์ที่ 2 ชรากว่าไม่พบความ
แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในการให้ความ
ช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ของนักศึกษา

สาเหตุที่มีการทดลองภาคสนาม

เหตุที่มีการทดลองภาคสนาม ก็เช่นเดียวกับเหตุที่มีการทดลองในห้องปฏิบัติการ คือ

1. เพื่อทดสอบทฤษฎี
2. เพื่อสนองความอยากรู้
3. เพื่อสาธิตวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ
4. เพื่อสาธิตปรากฏการณ์ใหม่ ๆ ทางพฤติกรรม

สาเหตุประการที่ 3 และ 4 มักจะก่อให้เกิดผลการทดลองภาคสนาม กล่าวคือ การทดลองภาคสนามมักจะมีขึ้นเพื่อศึกษามีเหตุของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีมากกว่าการทดสอบทฤษฎี และอาจใช้เพื่อสาธิตการทดลองซึ่งไม่เคยศึกษามาก่อน

ผลดีและผลเสียของการทดลองภาคสนาม

ผลดีของการทดลองภาคสนาม คือสามารถจัดกระทำกับตัวแปรอิสระในสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติได้ จึงประยุกต์ใช้ผลการทดลองที่ได้จากการศึกษาภาคสนามได้มากกว่าที่ได้จากห้องปฏิบัติการ

ผลเสียของการทดลองภาคสนาม คือควบคุมตัวแปรทุกขัญมิได้ยาก อาจทำให้ตัวแปรตามที่วัดได้มีความเที่ยงตรงน้อย

3. การศึกษาค้นคว้าภาคสนาม (Ex post facto field study)

นักจิตวิทยาเชื่อว่าในการที่จะเข้าใจบุคคลใดที่ขึ้นนั้น นอกจากจะศึกษาพฤติกรรมในปัจจุบันแล้ว ยังต้องวิเคราะห์พฤติกรรมในอดีตด้วย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าเกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า สาเหตุที่ผู้วิจัยต้องทำการศึกษาค้นคว้า (Ex post facto) คือ

3.1 เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต และเป็นไปไม่ได้ที่จะย้อนไป
ทำการทบทวนหรือจักรกระทำกับตัวแปร เพื่อศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมนั้น ๆ

3.2 ผู้วิจัยไม่อาจจักรกระทำกับตัวแปรได้ เนื่องจากกฎทางศีลธรรม
เช่น การศึกษาสาเหตุของการฆ่าตัวตาย

โดยสรุป

การวิจัยแบบศึกษาค้นคว้า คือการสืบสวนแบบประจักษ์อย่างมีระบบ
โดยไม่มีการจักรกระทำหรือควบคุมตัวแปรอิสระโดยตรง เพราะเป็นเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นแล้ว

ลำดับขั้นในการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม

เมื่อไม่มีการจักรกระทำกับตัวแปรอิสระ บทบาทของผู้วิจัยในการศึกษาค้นคว้าจึงเปลี่ยนไปบ้าง เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว จึงต้องศึกษาคำที่เป็นอยู่โดยรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ และถ้าจักรหาเหตุที่เกี่ยวข้องออกไปที่ละข้อจนกระทั่งเหลือเพียงสาเหตุสำคัญซึ่งสามารถอธิบายเหตุการณ์นี้ได้เพียงประการเดียว

ลำดับขั้นในการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม มีดังนี้

1. ตั้งสมมติฐาน
2. เลือกตัวแปรอิสระที่อาจเป็นไปได้และตัวแปรตาม
3. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปความสัมพันธ์ที่น่าจะเป็นระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

จะเห็นได้ว่าการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม มีขั้นตอนการศึกษาค้างจากการทดลอง 2 ประการ คือ การควบคุมตัวแปรทุกขัญมิ และการจักรกระทำกับตัวแปรอิสระ ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้ในการศึกษาค้นคว้า

ตัวอย่างการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม

กานทา ชูชูพ (2517) ถิตตา ถิตวิภาค (2517) ชุกสวาสค์
 พุทธสุวรรณ (2517) สุนทรี สุภวงส์ (2517) และ สุวิไล เวียงวิธานสุร (2517)
 ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนิสิตชั้นปีที่หนึ่งและผู้นำกิจกรรมนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ค่อกิจกรรมนิสิต โดยออกแบบสอบถามซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับความเข้าใจในคำขวัญห้าของจุฬาฯ ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตรุ่นพี่และรุ่นน้อง ระบบเชียร์กีฬาและการข้อมเขี้ยว รวมทั้งการปกครองนิสิตและส่งให้นิสิตชั้นปีที่หนึ่ง
 ทุกคณะตอบ ลำดับชั้นในการศึกษารังนี้คือ

- สมมติฐาน :
1. นิสิตมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมนิสิต ภายหลังจากการร่วมกิจกรรมในหนึ่งภาคการศึกษาแล้ว
  2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มีทิศทางในการละทิ้งทัศนคติเดิม และการเกิดทัศนคติใหม่
  3. มีความแตกต่างกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนิสิตแต่ละคณะ
  4. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนิสิต ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่าง ๆ ทั้งนี้คือ เพศ อายุ ลำดับรุ่นที่เข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สายวิชาที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คะแนนที่สอบได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า ภูมิฐานะของโรงเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า และประสบการณ์การร่วมกิจกรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตัวแปรอิสระ : เพศ

อายุ

ลำดับรุ่นที่เข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สายวิชาที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

คะแนนที่สอบได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า

ภูมิอำนาจของโรงเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า

ประสบการณ์การร่วมกิจกรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตัวแปรตาม : การเปลี่ยนทัศนคติต่อกิจกรรมนันทนาการ

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล : รวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทัศนคติ
2 ระยะ คือในสัปดาห์ที่สองของการเรียนภาคต้น และในสัปดาห์แรกของภาคเรียนภาคปลาย

วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละของการเลือกตอบแต่ละข้อคำถาม

ค่าดัชนีการเปลี่ยนทัศนคติ

ค่าดัชนีความคงที่ของทัศนคติ

ค่าทิศทางการเปลี่ยนทัศนคติ

และค่าไคสแคว์

การสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร : ปรากฏว่า ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานข้อที่หนึ่ง ข้อที่สอง และข้อที่สี่ แต่ค้านสมมติฐานข้อที่สาม

๔. การศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ (Ex post facto laboratory study)

เป็นการศึกษาในห้องปฏิบัติการซึ่งไม่สามารถควบคุมตัวแปรอิสระได้โดยตรง เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว

ลำดับขั้นของการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ

ขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการคล้ายกับการศึกษาค้นคว้าภาคสนามคือ มีการตั้งสมมติฐาน เลือกตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม เก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปร

สาเหตุที่มีการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ

ผู้วิจัยมักใช้การศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการเป็นแนวทางในการเลือกวิธีการทดลองที่เหมาะสมในการศึกษารั้งต่อไป ถ้าผู้วิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางตัวที่ไม่ได้มีการควบคุมเกิดขึ้นหลังจากทำการทดลองในห้องปฏิบัติการแล้ว ผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการถึงความสัมพันธ์นี้ เพื่อให้เป็นตัวแปรอิสระในการทดลองคราวต่อไป เช่น ในการทดลองคราวหนึ่ง ผู้วิจัยได้สอนให้เด็ก^{ก่อน} ๖ ขวบเรียนบอกความแตกต่างระหว่างสีแดงและสีเขียว โดยการฉายแสงใหญ่บนจอแล้วคอย ๆ ทำให้เลื่อนหายไป จากการทดลองนี้พบว่า เด็กบางคนทำผิดบ่อยครั้ง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการเพื่อหาสาเหตุที่เด็กทำผิดบ่อยครั้ง พบว่าเป็นเพราะถูกปล่อยให้อยู่ในห้องทดลองเพียงคนเดียวโดยไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย จากจุดนี้เองต่อมาได้มีผู้ทำการวิจัยช่วยการทดลอง เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการปรากฏตัวของผู้ใหญ่และความสามารถในการบอกความแตกต่างของเด็ก

มีกลายกรณีที่การศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ เป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาของการทดลองในห้องปฏิบัติการ

ผลดีและผลเสียของการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ

ผลดีของการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการ คือ เพื่อศึกษาและแก้ปัญหาของการทดลองในห้องปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

สาขาที่มีการศึกษาคนควาภาคสนาม

การศึกษาคนควาภาคสนามนั้น เป็นการศึกษาที่ใช้เพื่อทดสอบทฤษฎี เพื่อสนองความอยากรู้ เพื่อหาวิธีใหม่ๆ และเพื่อหาข้อปรากฏการณ์ใหม่ๆ ทางพฤติกรรม เช่น เกี่ยวกับการทดลอง แต่แตกต่างกันตรงที่การศึกษาคนควาเป็นการทดสอบสมมติฐานทางอ้อม จึงมีความเชื่อมั่นน้อยกว่าการทดลอง

ผลดีและผลเสียของการศึกษาคนควาภาคสนาม

ผลดีของการศึกษาคนควาภาคสนาม คือ

๑. ใช้ศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเหตุการณ์ที่ไม่อาจจัดกระทำตัวแปรอิสระได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางสังคม
๒. ใช้ทุนน้อยในการศึกษา เพราะสามารถใช้แบบสอบถามได้
๓. สามารถศึกษากลุ่มตัวอย่างได้คราวละมาก ๆ โดยใช้เวลาน้อย

ผลเสียของการศึกษาคนควาภาคสนาม คือ

๑. ไม่สามารถควบคุมหรือจัดกระทำตัวแปรอิสระได้
๒. ไม่สามารถควบคุมตัวแปรหุติยภูมิได้
๓. มีโอกาสสูงที่จะตีความหมายผลที่ได้ผิดพลาด

ผลเสียของการศึกษาคนควาในห้องปฏิบัติการ ได้แก่

๑. ไม่สามารถจัดกระทำหรือควบคุมตัวแปรอิสระได้
๒. ไม่สามารถควบคุมตัวแปรหุติยภูมิได้
๓. มักจะไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นการศึกษาคนควาลักษณะหนึ่ง เพราะข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ศึกษามีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการทดลองในห้องปฏิบัติการ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยที่ต้องอิงอยู่กับการทดลองในห้องปฏิบัติการ.

คำถามท้ายบทที่ 3

1. การทดลองในห้องปฏิบัติการ แตกต่างกับการทดลองภาคสนามอย่างไร
จงอธิบาย ?
2. ในการทดลองเรื่อง "อิทธิพลของยาระงับปวดที่มีต่อความสามารถในการจำ"
นั้นให้ระบุสิ่งต่อไปนี้
  - 2.1 สมมติฐาน
  - 2.2 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม
  - 2.3 ตัวแปรหุคิยภูมิ
3. การศึกษาค้นคว้าภาคสนาม แตกต่างกับการศึกษาค้นคว้าในห้องปฏิบัติการอย่างไร
จงอธิบาย ?
4. การทดลองวิธีใดเหมาะสมและดีที่สุด ?